

**Антологія сучасної
німецькомовної поезії зі
Швейцарії**

КУПИТИ

Про книгу

У тримовну антологію увійшли оригінальні вірші німецькомовних швейцарських поетів та поетес, які брали участь у Міжнародному поетичному фестивалі MERIDIAN CZERNOWITZ, та їхні переклади. Це понад 20 яскравих, самобутніх авторських світогляди. Видання завершує довідковий блок, в якому можна довідатися про авторів та авторок антології. Видання здійснено на замовлення Міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz. Книгу видано за підтримки Посольства Швейцарії в Україні та швейцарської культурної фундації Pro Helvetia.

антологія сучасної

німецькомовної

поезії зі швейцарії

в українських
та російських перекладах

meridian czernowitz

Антологія сучасної німецькомовної поезії зі Швейцарії
в українських та російських перекладах

Anthologie zeitgenössischer deutschsprachiger Lyrik aus
der Schweiz in ukrainischen und russischen Übertragungen

Кураторка видання – Євгенія Лопата

Herausgegeben von Evgenia Lopata

Vorwort

Zum Gründungsethos des Internationalen Poesiefestivals "Meridian Czernowitz" gehörte es, die multikulturelle Vielfalt der Stadt wiederaufleben zu lassen. Und so waren von Anfang an neben ukrainischen Autoren auch polnische, rumänische und zahlreiche deutschsprachige Autoren eingeladen, um am Geburtsort von Paul Celan und Rose Ausländer ihre Gedichte vorzutragen. Darunter nicht wenige schweizerische Lyriker und Lyrikerinnen. Ich hatte selber das Glück, mehrmals am Festival teilnehmen zu können, und fand es ungemein reizvoll, im Ambiente dieser traditionsreichen Stadt unterschiedlichsten Dichtern zu begegnen. Einige wie Juri Andrucho-wytsch, Serhij Zhadan, Nora Iuga oder Peter Waterhouse kannte ich schon, doch traf ich hier auch Kolleginnen aus der Schweiz an, die mir nur vom Hörensagen bekannt waren. Man sucht im eigenen Land ja nicht immer den Kontakt zu einheimischen Dichtern. Und siehe da: Czernowitz bringt einen zusammen. Da sitzt man gemeinsam im feierlichen Marmorsaal der Universität, hört sich im Celan-Zentrum einen Vortrag an, tritt im Gymnasium, das einst Celan besuchte, mit einer Lesung auf, oder rezitiert in der Abdankungshalle des Jüdischen Friedhofs ein Gedicht. Meine Erinnerungen umfassen wunderbare Begegnungen in Museen und beim Frühstück im Hotel Bukowina, im Hof neben Celans Geburtshaus und bei Spaziergängen durch die Altstadt. Und anregende Gespräche im Nachtzug, der uns nach Kiew, oder im Bus, der uns zurück nach Lemberg brachte. Noch höre ich das sonore Lachen von Igor Pomeranzew, dem "spiritus rector" des Festivals, und das expressive "r" von Mark Belorusez, dem ingenösen Übersetzer deutschsprachiger Lyrik ins Russische. Ohne ihn und Petro Rychlo, der sich als Germanist, Universitätsprofessor und Übersetzer nicht zuletzt von Paul Celan ins Ukrainische nachhaltig

um das deutschsprachige Erbe von Czernowitz kümmert, hätte das Festival schwerlich existieren können. Sprachvermittler sind die tragenden Säulen solcher Veranstaltungen, verkörpern sie doch jenen Geist der Offenheit, der kulturelle Brückenschläge ermöglicht. Gewiss, die Poesie selbst ist ein Medium grenzübergreifender Verständigung, dennoch ist sie auf Übersetzung angewiesen.

Das elfjährige Bestehen des Festivals gab nun den Anlass, eine Anthologie zeitgenössischer Schweizer Lyrik herauszugeben. Neben den erwähnten Übersetzern hat auch die rührige Festivalleiterin Evgenia Lopata an der Auswahl mitgewirkt. Viele Namen sind zusammengekommen, bekannte und weniger bekannte, insgesamt ein überraschend vielstimmiger Chor. Neben den knappen, jedes Wort abwägenden Gedichten von Klaus Merz finden sich die existenzialistisch-philosophischen Sprachsuaden eines Christian Uetz, neben Raphael Urweiders musikalischen Wortgesten die dialektalen "Raps" des begnadeten Performers Pedro Lenz. Eugen Gomringer, der Meister der konkreten Poesie, kommt ebenso zu Wort wie seine Tochter Nora Gomringer, deren alltagsnahe, klangmächtige Gedichte weltweit für Furore sorgen. Nicht zu vergessen die verhaltenen Stenogramme von Levin Westermann oder Ingrid Fichtners poetische Partituren. Jede Dichterstimme folgt ihren eigenen Antrieben und Gesetzen, nach schweizerischen Leitmotiven oder Markenzeichen sucht man vergeblich. Das dürfte kein Zufall sein, denn die viersprachige Schweiz ist kein Nationalstaat, sondern eine Willensnation und als solche stolz auf ihre Diversität und direkte Demokratie.

Bleibt zu hoffen, dass die Stimmen der schweizerischen Dichter und Dichterinnen auch auf Ukrainisch und Russisch ihre Wirkung entfalten und zur Vertiefung jenes Dialogs beitragen werden, um den sich "Meridian Czernowitz" so eindrücklich bemüht.

Ilma Rakusa

Передмова

До етосу заснування Міжнародного поетичного фестивалю «Meridian Czernowitz» належала й місія знову оживити мультикультурне розмаїття міста. Отож уже з самого початку, крім українських авторів, сюди запрошуються також польські, румунські й численні німецькомовні автори, щоб продекламувати свої вірші у місті, де народилися Пауль Целан і Роза Ауслендер. Серед них і чимало швейцарських поетів і поеток. Сама я також мала щастя кілька разів брати участь у фестивалі, й для мене було неабиякою радістю зустріти в атмосфері цього багатого традиціями міста різних поетів. Деяких із них, як, наприклад, Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Нору Югу чи Петера Вотергауса я вже знала, проте я зустріла тут також колег і колежанок по поетичному цеху зі Швейцарії, які були мені відомі тільки за іменами. Адже у власній країні не завжди шукаєш контакту з вітчизняними авторами. І ти диви: Чернівці звели усіх їх до купи. І тепер ти сидиш разом з ними у святковій Мармуровій залі університету, слухаєш у Целанівському центрі якусь натхненну доповідь, виступаєш у гімназії, де навчався Целан, із поетичним читанням чи декламуєш свій вірш у поминальній залі Єврейського цвинтаря. Мої спогади відтворюють чудові зустрічі в музеях і за сніданком у готелі «Буковина», у дворі будинку, в якому народився Целан і під час прогулянок старим містом. І захопливі розмови в нічному потязі, який мчить нас до Києва чи в автобусі, що відвозить нас назад до Львова. У моїх вухах ще звучить сонорний сміх Ігоря Померанцева, який є незмінним «spiritus rector» фестивалю, чи експресивне «р» Марка Белорусця, надзвичайно вигадливого перекладача німецькомовної лірики на російську. Без нього, як і без Петра Рихла, який, будучи германістом,

університетським професором і перекладачем, постійно дбає про німецькомовний поетичний спадок Чернівців, не в останню чергу про відтворення Целана українською, фестиваль за ледве міг би існувати. Мовні посередники є опорними колонами таких зустрічей, адже вони втілюють той дух відкритості, який уможлиблює наведення культурних мостів. Безперечно, що поезія сама є медіумом понадкордонного взаєморозуміння, і все-таки вона потребує перекладу.

Одинадцятилітнє існування фестивалю стало приводом видати антологію сучасної швейцарської поезії. Окрім названих перекладачів, у виборі віршів для антології активно задіяна й директорка фестивалю Євгенія Лопата. Тут багато імен, відомих і менш відомих, злилося в несподівано багатоголосому хорі. Поряд з лаконічними віршами Клауса Мерца, в яких зважене кожне слово, тут присутні екзистенціалістсько-філософські словесні потоки Крістіана Утца, поряд з музикальними словесними жестами Рафаеля Урвайдера – діалектні «репові» конструкції щедро обдарованого Педро Ленца. Ойген Гомрінгер, знаний майстер конкретної поезії, виступає тут зі сцени так само, як і його донька Нора Гомрінгер, наближені до розмовної мови, насичені звуковими ефектами вірші якої завжди користуються великим успіхом. Не забути й про стримані стенограми Левіна Вестерманна чи поетичні партитури Інґрід Фіхтнер. Кожен поетичний голос улягає своїм власним імпульсам та законам, тут марно було б шукати суто швейцарських лейтмотивів чи особливих прикметних рис. І це не випадково, адже чотиримовна Швейцарія не є національною державою, а нацією доброї волі, й тому вона пишається своєю розмаїтістю й прямою демократією.

Тож хочеться сподіватися, що голоси швейцарських поетів і поеток зможуть також українською і російською мовою

справити відповідне враження на читачів і сприятимуть поглибленню того діалогу, яким так переконливо опікується фестиваль «Meridian Czernowitz».

Ільма Ракуза

© Julia Weber

Eugen GOMRINGER

Eugen Gomringer wurde 1925 in Cachuela Esperanza in Bolivien geboren. Er studierte Nationalökonomie und Kunstgeschichte an den Universitäten von Bern und Rom. Von 1960 bis 1965 gab er die Buchreihe «konkrete poesie – poesia concreta» heraus. 1973 gründete er das Archiv für Konkrete Poesie auf Schloß Erkersreuth. Seit 1976 war er Dozent und seit 1977 Professor für Theorie der Ästhetik an der Staatlichen Kunstakademie Düsseldorf. 1990 wurde er emeritiert. 2011 wurde er für sein umfangreiches künstlerisches und schriftstellerisches Werk mit dem Alice-Salomon-Poetik-Preis ausgezeichnet. 1984 eröffnete Eugen Gomringer eine Galerie im oberfränkischen Rehau, wo er bis heute lebt. Im Jahr 2000 gründete er dort das Institut für Konstruktive Kunst und Konkrete Poesie (IKKP) im Kunsthaus.

Ойген ГОМРІНГЕР

Ойген Гомрінгер народився 1925 року в селі Кашуела Есперанса (Болівія). Вивчав економічну теорію та мистецтвознавство в університетах Берна та Рима. У 1960-1965 роках видавав серію монографій «Konkrete poesie – poesie concreta». У 1973 році він заснував Архів конкретної поезії в замку Еркерсройт. З 1976 року був доцентом, а з 1977 року – професором теорії естетики в Державній академії мистецтв Дюссельдорфа. У 1990 році вийшов на пенсію. У 2011 році був нагороджений поетичною премією ім. Аліси Саломон за свій художній та літературний доробок. У 1984 році Ойген Гомрінгер відкрив галерею в місті Регау (Верхня Франконія), де живе й донині. У 2000 році тут він заснував Інститут конструктивного мистецтва та конкретної поезії (ІККР).

avenidas

avenidas y flores
flores
flores y mujeres
avenidas
avenidas y mujeres
avenidas y flores y mujeres y
un admirador

vielleicht baum

baum vielleicht

vielleicht vogel

vogel vielleicht

vielleicht frühling

frühling vielleicht

vielleicht worte

worte vielleicht

алеї

алеї та квіти
квіти
квіти та жінки
алеї
алеї та жінки
алеї та квіти та жінки
і один прихильник

может быть дерево

дерево может быть

может быть птица

птица может быть

может быть весна

весна может быть

может быть слово

слово может быть

worte sind schatten
schatten werden worte

worte sind spiele
spiele werden worte

sind schatten worte
werden worte spiele

sind spiele worte
werden worte schatten

sind worte schatten
werden spiele worte

sind worte spiele
werden schatten worte

слова являются тенями
тени становятся словами

слова являются играми
игры становятся словами

являются тени словами
становятся слова играми

являются игры словами
становятся слова тенями

слова це тіні
тіні стають словами

слова це ігри
ігри стають словами

якщо тіні це слова
то слова стають іграми

якщо ігри це слова
то слова стають тінями

являются слова тенями
становятся игры словами

являются слова играми
становятся тени словами

якщо слова це тіні
ігри стають словами

якщо слова це ігри
тіні стають словами

worldwide

von airport
zu airport

von safety
zu safety

von center
zu center

von design
zu design

von relax
zu relax

von stress
zu stress

von smog
zu smog

von virus
zu virus

von knall
zu knall

von mir
zu dir

всесвітнє

від аеропорту
до аеропорту

від безпеки
до безпеки

від центру
до центру

від дизайну
до дизайну

від релаксу
до релаксу

від стресу
до стресу

від смогу
до смогу

від вірусу
до вірусу

від вибуху
до вибуху

від тебе
до мене

wenn stehendes rundes berührt
verändert rundes stehendes

wenn stehendes ebenes berührt
verändert ebenes stehendes

wenn stehendes schräges berührt
verändert schräges stehendes

wenn stehendes liegendes berührt
verändert liegendes stehendes

wenn stehendes stehendes berührt
verändert stehendes stehendes

когда стоящее округлого касается
изменяет округлое стоящее

когда стоящее плоского касается
изменяет плоское стоящее

когда стоящее косоугольного касается
изменяет косоугольное стоящее

когда стоящее лежащего касается
изменяет лежащее стоящее

когда стоящее стоящего касается
изменяет стоящее стоящее

für hans mayer

oft ist vorn gross
oft ist hinten klein
oft ist gross hinten
oft ist klein vorn

oft ist gross wahr
oft ist klein falsch
oft ist wahr klein
oft ist falsch gross

oft ist wahr vorn
oft ist falsch hinten
oft ist vorn falsch
oft ist hinten wahr

oft ist vorn schön
oft ist hinten gross
oft ist falsch klein
oft ist schön wahr

гансу маєру

часто спереду велике
часто позаду дрібне
часто велике позаду
часто дрібне спереду

часто велике справжнє
часто дрібне фальшиве
часто справжнє дрібне
часто фальшиве велике

часто справжнє спереду
часто фальшиве позаду
часто спереду фальшиве
часто позаду справжнє

часто спереду гарне
часто позаду велике
часто фальшиве дрібне
часто красиве справжнє

nachwort

das dorf, das ich nachts hörte
der wald, in dem ich schlief

das land, das ich überflog
die stadt, in der ich wohnte

das haus, das den freunden gehörte
die frau, die ich kannte

das bild, das mich wach hielt
der klang, der mir gefiel

das buch, in dem ich las
der stein, den ich fand

der mann, den ich verstand
das kind, das ich lehrte

der baum, den ich blühen sah,
das tier, das ich fürchtete

die sprache, die ich spreche
die schrift, die ich schreibe

послесловие

то село, что ночью слышал
тот лес, где спал

та страна, над которой пролетал
тот город, где жил

тот дом, что у друзей был
та женщина, которую знал

тот образ, что уснуть не давал
тот мотив, которому внимал

та книга, что читал
тот камень, который нашел

тот человек, которого понимал
тот ребенок, которого учил

то дерево, что в цвету видал
то животное, которого боялся

тот язык, на котором говорю
тот текст, который пишу

післямова

те село, яке я чув ночами
той ліс, у якому спав

та земля, над якою пролітав
те місто, в якому я мешкав

той дім, що належав друзям
та жінка, яку я знав

той образ, що в'ївся в пам'ять
те звучання, яке любив

та книга, яку я читав
той камінь, який я знайшов

той чоловік, якого я розумів
та дитина, яку я вчив

те дерево, чий квіт я узрів
та звірина, якої боявся

та мова, якою говорю
той твір, який пишу

Переклад російською – Марк Белорусець

Переклад українською – Євгенія Лопата

Ingeborg KAISER

Ingeborg Kaiser, geboren in Neuburg an der Donau. Nach dem Abitur und Berufsjahren in Augsburg der Ortswechsel 1960 nach Basel. Freie Journalistin, Familienfrau.

Seit 1968 Veröffentlichungen von dramatischen Texten, Prosa und Lyrik. 1984-1985 – Hausautorin am Stadttheater Chur.

Verschiedene Auszeichnungen, zuletzt: Ars Littera Preis 2016.

Zuletzt erschienene Veröffentlichungen, alle bei: Collection Montagnola, Klaus Isele – «Wegtanzen», Roman 2016; «vom schweigen sprechen», Lyrik 2015; «Ich war, ich bin, ich werde sein», Rosa Luxemburg – Rainer Werner Fassbinder, Hinterlassenschaften 2016; «Ich fürchte mich jetzt vor gar nichts mehr, ein literarisches Porträt von Rosa Luxemburg» 2015; Ausgewählte Gedichte 1980-2016, 2016.

Інгеборґ КАЙЗЕР

Інгеборґ Кайзер народилася в м. Нойбург-ан-дер-Донау. Після закінчення школи та роботи в Аугсбурзі переїхала до Базеля у 1960 році. Журналістка-фрилансерка, сім'янинка.

З 1968 року публікує драматичні тексти, прозу та вірші. У 1984-1985 роках була авторкою Міського театру міста Кура.

Здобула різноманітні нагороди, серед них: премія «Ars Littera Preis» (2016). Останні публікації: роман «Wegtanzen» (2016); поезії «vom schweigen sprechen» (2015); «Ich war, ich bin, ich werde sein», Роза Люксембург – Райнер Вернер Фассбіндер, спадщина (2016); «Ich fürchte mich jetzt vor gar nichts mehr, ein literarisches Porträt von Rosa Luxemburg» (2015); «Вибрані вірші 1980-2016» (2016) – усі побачили світ у видавництві «Collection Montagnola».

ein glück

täglich
nehme ich
worte aus
deinem brief

mahle sie
backe ein brot
und stille
den hunger

zum glück
wachsen sie
erneut
über nacht

heute

ein grüner wind
spielt mit
den wolken seine
sommerkumpane
wandelt sie in
träume und du
fliegst

щастя

щодня
я вихоплюю
слова
з твого листа

мелю їх
випікаю хліб
втамовую
голод

на щастя
за ніч
вони знов
виростають

© orte-Verlag 2002, Verlagshaus Schwellbrunn

сегодня

зеленый ветер
с облаками играет
его летними
дружками
преображает их
в мечты и ты
летишь

teufelchen will
deine seele für
mehr leben was ist
seele was leben
teufelchen schweigt

чертик хочет твою
душу за продление
жизни что такое
душа что жизнь
молчит чертик

чортик прагне
отримати твою душу за
довше життя що є
душа що є життя
чортик мовчить

gebet

amen sagst
du im
glauben es
werde gehört

МОЛИТВА

аминь говоришь
и веришь
будешь
услышана

МОЛИТВА

амінь
кажеш ти
з вірою в те
що тебе почуто

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ